

Hietanäen
Kappelikirkon rauniot Myr-
näen pitäjässä.

Kertomus virkamaikortani rau-
nionne 11-14 p. Erysk. 1918.

Aarne Ruopanen.

Kertomukseen kuuluu
kartta, 2 valokuvaa ja
H. M. l. 7467:1-8.

20. VII. 18

Mynämäen pit.

Piedet otan. vastaan

A. Es.

Pöytäkirja: Mynämäen
 ilmoittaa, että Turun-Uuden-
 kaupungin rautatie-
 rakennuksilla sorakuoppa et-
 sittäessä ja sitä varten koe-
 kuoppia kaivettaessa ali-
 Maan kirkon rau-
 nioista löydetty rahoja.
 peluria y. m. Esineet ovat
 Työinsinööri Leivolla. Tältä
 paikalla joutaa rakennus-
 mestari Hakala.

Insinööri Lounamaa lupasi
 heti rauhoittaa paikan ja kiel-
 tää enemmän kaivamisen.

T. A. Heikel lupasi käy-
 dä paikalla tulevaisuuteen, lü-
 mätään Tairassalon kahiluotoon,
 20 kuluvana viikolla.

Paikka on n. 2-3 km. Lantun-
 jaan kaivurista, johon höyry-
Louhi poikkeaa; main. laiva läh-
 tee Turusta, joka tiist., torst. ja lauant. klo 3 p.p.

Paikalla on n. 4 x 2.3 m. puurainen kuoppa, jossa on
 noin 2 m. syvyyttä. Mukaan kulttuuris-
 kerron löydettiin noin metrin syvyydellä. Tä-
 siin, että kaivaukset
 ja oli löydetty useita luterankkoja, joitten
 jäännökset olivat kirkon kirkonkiviä, jotka
 olivat, jotka annoin Helsingille säilytettäväksi.
 väkni. Töistäkin puuttuu luteri. Läheisyy-
 desä olevassa Karsen-talossa (ent. Karsen-
 maa) saati 2 1600-luvun vasken-
 taimaan paikalle es-
 tään hävittämiseen ja
 usi vanteen ilmaan että
 tuli tapantumaan
 rauniot sijaitsevat
 Xivan Mieltoisten rajalla,
 n. 6 km linnun-
 ta.

Tietä Mynämäen kirkolta WSW ja vähän

Elok. 20 p. 1918 ilmoitti piiriinsuomen
K. J. Louhamaa Kausallismuseon, että
Turun-Uudenkaupungin rautatiera-
kennustöissä oli soranottoa paikkaa etittäes-
sä ja silta varten koekuoppaa kaivettava,
Mynämäen pitäjässä Hietämäen kirkon
raunioista löydettyjä jääkaloja, rahoja, hel-
miä y. m. ja että koekaihaus seuroiksi
oli keskeytetty. Tohtori A. O. Heikel pyrkäsi
Hämäläin johdosta, Fehdessaän virkomaan
Kahiluodon kartanoon Taivassalossa, paik-

Vanaja 28. 8. 18

(ositt. Hämäläin ab.)

Peli kysä!

Viime joulukuun Kävins Hietämäen
kirkkopöytäkirja Kälänmaasta. Kälänmaasta
Kälänmaasta ala on 13,5 x 9,5 m. Sen keskikok-
taan oli kaivettu 4 x 2,3 m:n puuruisen kuo-
pan noin 2 m:n syvyyteen. Kuvien kulttuuris-
kuvien näköni noin metrin syvyydellä. Tä-
ssä oli löydetty useita luterankkoja, joitten
jääkallot olivat kalliin kiviä ja pöytä-
kallot, jotka annoin Kälänmaasta säilytettävä-
ksi. Pöytäkin perustuu kiviin. Läheisyy-
dessä olevan Kälänmaasta (enj. Kälän-
maasta) saivat 2 1600-luvun vorkkukallot

fulle siihen tulokseen,
niminen hetimiten oli
ikeli selonteen mat-
tekojoittaneelle, lü-
toni Ruine, jonka vir-
inus lähinnä kuuluu,
telutavieusia takia joi-
aan, määrättiin alle-
tamaan paikalle es-
än hävittämisen ja
iin, että kaivausten
ni vanteen ilman että
fulin tapantumaan
rauniot sijaitsevat
Kälän Mieltoisten rajalla,
Ma, n. 6 km linnun-

Hietä Mynämäen kirkolta WSW ja vähän

Elok. 20 p. 1918 ilmoitti piirinsuomen
K. J. Louhamaa Kausallismuseon, että
Turun - Hudenkaupungin rautatiera-
kennustöissä oli soranottoa paikkaa etritä-
sä ja sitä varten koekuoppaa kaivettava,
Mynämäen pitäjässä Hietämäen kirkon
raunioista löydettyjä pätkälöylyjä, rahoja, hel-
miä y. m. ja että koekaiutus seurovaksi
oli keskeytetty. Tohtori A. O. Heikel pyrkäsi
Hämän johdosta, Helsingin virkamiehen
Kahiluodon kartanoon Taivassalossa, paik-
tulleen siihen tulokseen,

siinä on saapuu valtuutuksen kaivauk-
sen jatkamista. Sen on tarkoitus
tehdä, sekä (Kokkoniemi) lajinderjään
on aikomuksena josta kirkonotokoi-
kaksi. Sen tarkoituksena on
tehtiä toimittaa paikalla perustustöiden
tarkistamista, päätökseen y. m. etä
tarkteen ottamista. Turun Kallion jor-
kun kaivaminen on heikot tarpeellisuus, jota
voinnisi lausua kirkon paljoutta m. m.
On siis parasta, että joku lähtee siinä
niin pian kuin se on mahdollista. Oletan
käreksi voinnisi jättä siinä valtuutuksen
kaivaukseen, jos olisi se tehtävä minulle
nimennä on arveltu, mutta karkis
malkin arveltu ei olisi itä myöskään,
ja arv. joku minun katsua paikalla

siinä on saapuu valtuutuksen kaivauk-
sen jatkamista. Sen on tarkoitus
tehdä, sekä (Kokkoniemi) lajinderjään
on aikomuksena josta kirkonotokoi-
kaksi. Sen tarkoituksena on
tehtiä toimittaa paikalla perustustöiden
tarkistamista, päätökseen y. m. etä
tarkteen ottamista. Turun Kallion jor-
kun kaivaminen on heikot tarpeellisuus, jota
voinnisi lausua kirkon paljoutta m. m.
On siis parasta, että joku lähtee siinä
niin pian kuin se on mahdollista. Oletan
käreksi voinnisi jättä siinä valtuutuksen
kaivaukseen, jos olisi se tehtävä minulle
nimennä on arveltu, mutta karkis
malkin arveltu ei olisi itä myöskään,
ja arv. joku minun katsua paikalla

Tätä Mynämäen kirkolta WSW ja vähän

Elok. 20 p. 1918 ilmoitti piiriinsuoni
K. J. Louhamaa Kausallismuseoon, että
Turun-Uudenkaupungin rautatiera-
rakennustöissä oli soranottoa paikkaa etritäer-
sä ja sitä varten koekuoppaa kaivettava,
Mynämäen pitäjässä Hiitämäen kirkon
raunioista löydettyjä päakaloja, rahoja, hel-
miä y. m. ja että koekaiutus seurovaksi
oli keskeytetty. Tohtori A. O. Heikel pyrkäsi
tämän johdosta, keldessään virkomaatkaa
Kahikuodon kartanoon Taivassalossa, paik-
kaa tarkastamana tullessa siihen tulokseen,
että löytöpaikan tutkiminen tietämättä on
välttämätön (Tohtori Heikelin selonteon mat-
kastaan, kirjessään allekirjoitukselle, lii-
tän tähän). Kun Tohtori Ruine, jonka vir-
ka-alaan tämä tutkimus lähinnä kuuluu,
ei käreellisten erikoistutkimusten takia jor-
tanut sitä suorittamaan, määrätti alle-
kirjoittanut matkustamaan paikalle es-
tääseen kirkon enemmän hävittämisen ja
järjestämisen asiat niin, että kaivaukset
saataisiin tähtäykseen ensi vuoteen ilman että
rautatierakennustöissä tulisi tapahtumaan
mitään keskeytystä.

Arma.

Hiitämäen kirkon rauniot sijaitsevat
Mynämäen pitäjässä Aivan Mietoisten rajalla,
Laajon länkirannalla, n. 6 km linnun-
tiestä Mynämäen kirkolta WSW ja vähän

yli 2 km (2100 m) Laajoen suelta Mynä-
mäen ladden poljukasta N, Laajoen län-
si puolella sijaitsevan Kangasharjun
eteläpäässä. Kirkon paikka on n. 16 m
meren pintaa ylempänä. Laajoki on koh-
dalla jaksneenkin meren pinnan tasalla
ja Mynämäen ladesta jatkuva alava jyl-
hoaukea ulottuu mäen reunuille saakka.

Kirkon raunio.

Kirkosta oli paikalla käytössä enää
jäljellä kivijalka, joka muodotti 13 x 9 m
laajan suorakaiteen, pitempi suunta E-W.
Viela aikettain nurkissa paikoillaan olleet
hirsipätkät oli siirretty pois. J.ri Heikelin
määräyksestä oli niitä otettu joitakin tal-
teen ja tullaan ne lähettämään (salvoitien
ouden muodon vuoksi) ensi talvea Kou-
sallismuseoon. Tarkan polijapiirroksen laa-
timinen kirkon kivijalasta ei ollut mahdolli-
nen, se kuu oli osaksi Kirkon keskelle
kaivetusta kokkuoposta nostetun soran jyl-
tossa.

"Kokkuoppa"
&
löydöt.

Etta kokkuoppa tuli kirkon keskelle, ta-
pantui insinööri Osmo Leivon selonteon mu-
kaan seuraavasti: Tehtyään "Hietämästä"
korkeuskartan, merkitin hän sille rivin
kolme pistettä siihen kohtiin, joihin koe-
kuoppia maässä olevan soramäärän las-
kemista ja kallioperustan etsimista varten
oli kaivettava. Yksi näistä pisteistä oli
osunut juuri sille kohtaa, missä kir-
konraunio on, jonka olemassaolosta insi-
nööri Leivo ei sanonut silloin mitään tie-
täneensä.

Koekuopan, jonka laajuus oli 5x4 m ja syvyys 4 m, reunoilla näkyi likaista maata n. metrin syvyydelle. Sitä kaivettaessa oli, aivan läheltä maan pintaa, korkeintaan n. 20-30 cm syvästä löydetty pääkalloja ja luuta (sätkyneet kaivettaessa, peitetyt koekuoppaan sitä täytettäessä), joukko pieniä (t.ri Rinteen arvellaan mukaan) kenties päähiineseen kuuluneita porsiini- ja lasihelmisiä erään pääkalon ympärillä, rahoja Juhana III:n, Kristiinan ja Kaarle XI:n ajoilta, Arkuunauloja ja lahonutta puuta (7467:1-6). Toisten työmiesten kertomusten mukaan olivat luut olleet sekaisin, toisten mukaan taas kirkkoon nähdään suoraan tahti viivasti pitkittäin (E-W tai SE-NW), pääkalot lännessä tai luoteessa. Tarkempia tietoja ruumien asemasta ei voitu antaa. — Paikalla käyntini jälkeen löysi työmies E. Järvinen vielä kuopan pohjalta, n. 4 m syvästä, kädentulot, joista yhdessä sormessa oli pronssinen sormus sekä joitakin Arkuunauloja. Löytäjä vakuutti niiden tulleen esiin kovasta, korkeintaan näköisestä sorosta; luultavasti olivat ne kuitenkin vyöryneet sinne ylempää. Esineet otettiin saada mukani (7467:7-8).

Koekuopan siirtäminen toiseen paikkaan alin-aininööri Leivon mukaan tulut kirkon kerkellä olevan kuopan kaivamis- ja peittämissuunnitelmat mukaan luettuna, saagen kalliiksi. Voidaankin syventää kuoppaa ilman, että maa sen reu-

noilla sortui, oli kuopan keskelle rakennettu lautakehys. Kun tämä kehys-
sen ja kuopan reunojen väli täytettiin
soralla, ei kuopan n. 1-2 m syvyydessä
kaivaminen enää näyttänyt vahingoittavan
kirkon alueella mahdollisesti vielä löytyviä
hautoja. Annoi sen vuoksi luvan kokeus-
pan syventämiseen sillä ehdolla, että val-
vottaisiin, etteivät kuopan reunat pääse
enää sortumaan. Kuoppa luvattiin, siten-
kun soran syvyys maassa oli saatu selville,
peittää ja kirkon sauniat julkistaa kai-
vetusta sorasta. — Varsinaisen tiedonotto-
paikalta rautatierakennustarpeisiin al-
kaa vasta ensi vuonna ja luvattiin siinä
Kausallismuseoon iluovittaa.

Hautausmaa
kirkon
ympäristä.

Juho Sjörös kertoo Mynämäen kielakun-
tukertomuksessaan (S. My. A. VIII, siv. 114), että
hietakuopan reunasta, n. 9 syltä kirkon
lounaisnurkasta etelään päin, oli löydetty
liuta ja ruumisarkun palasia. Kirkon ym-
päristä onkin epäilemättä ollut hautausmaa.
Tähän viittaavat useat kirkon etelä- ja
itäpuolella maassa näkyvät kuopat. Pa-
ri kuoppaa on myös kirkon länsipuo-
lella, sen luoteisnurkasta W ja NW. Hau-
tuumaan aidan jäännöksensä on eukä pi-
dettävä kirkon lounaispuolella maanpinnas-
sa näkyvää tonni epäselvää kaarevaa ki-
veyttä (ks. kartta). Sjörös arvelee (main. p.)
hautuumaan olleen "kai puuaidan ympä-
röimän". Edelleen näkyi likaista maata
hietakuoppien reunoilla kirkosta sekä W että SE;

mitään pakanuuden aikaiseen kaluun viittaavaa ei esiintynyt. Kulltuurikerros näillä paikoilla voi joutua myöhemmistä a-
sutusjätteistä. M. m. tietää Sjörös kirkon
maalla markkinoita pidetty (mai. p.).

Historiikka.

Historiallisia tietoja kirkosta saamme
mainitusta Sjörösin kihlakuntakertomukses-
ta (S. My. A. VIII, siv. 113-115). Näiden mukaan ei
kirkkoa mainita vielä Agricolan Turun tuo-
miakirkon kymmenekymmenluvulla v. 1540 ja
1541, mutta jo 1558 tiedetään kirkosta otetun
hopeaesineitä. Viimeistään siis tällä väliajal-
la on Hietämäen kirkko syntynyt. Lemberg tie-
tää Hietämäen mainittavan kappeliseurakun-
tana v. 1558-1722. Se kirkkorakennus, jonka si-
ppä vielä on säilynyt, on epäilemättä isoa vihaa
varhaisemmalla ajalla. V. 1738 oli rakennus
jo luhistumaisillaan, ja v. 1775 vaiheilla se
oli jo „kukistunut.“ Sitte v. 1881, jolloin Sjörös
teki matkansa Myrämäen kihlakunnassa, ovat
rauniot yhä edelleen rappentuneet, m. m.
oli ainoa pytyssä oleva nurkka, jo ennen
kaivauksen alkamista paikalla onneksi ko-
nnaan luhistunut (vrt. S. My. A. VIII, kuv. 11, siv.
113). Mainittakoon vielä, että paitsi kirkkoa
on Hietämäen nimeä kantanut myös iki-
vanha kirkollinen ja sitteumien aateline tila. Jo-
ka nykyään on yhdistettyä Ravean kar-
tanoon (ks. Tietosanakirja, hakusana: Ravea).
— Tästä lähtien tulee Hietämäen nimi siir-
tymään lähelle kirkkoa perustettavalle rai-
latisaremaalle.

Kuten näistä viittauksista paikan histo-

riiaan selviää, on kirkon alueen tutkiminen
tarpeen vaatiina. Koska Hietaniemen eteläosa
tullee nimittää häviämäänsä soranotossa, kun
muinaisjäännös kuitenkin on jo varsin vähi-
päätäinen ja kun sen ikä ulottuu Turkin kesti-
ajalle saakka, ei mielestäni ole syytä aset-
taa muinaistieteelliseltä kannalta esteitä
soranotolle paikalta. Tämä varsinkin, kun
muuta sopivia soranotto paikkoja ei lähiseu-
dulla ole. Hiedunajo paikalta tulee, ku-
ten jo mainitsin, alkamaan vasta ensi vuo-
na, ja luovattin siitä hyödyssä ajoin ilmoit-
taa Muinaistieteelliselle Toimikunnalle.
Kestää kuitenkin melkoisen ajan, ennenkuin
se ehtii kirkon paikalle. Soranoton aljettua
olis siis kirkon alue hyödyt tikkittava ja
syytä olisi ehkä myös seurata soranotai-
vua kirkon lähimmissä ympäristöissä
entisen hautuumaan alueella.

Helsingissä 25 p. Syysk. 1918

Aarne Europaeus

Kuva 1. Hietamäki Mynämäen pitäjäs-
sä itäkoillisesta Laajosen rannasta kat-
sottuna. x = kappelikirkon raunioiden
paikka. Ladot kuvan vasemmalla reu-
nassa ovat mäen eteläkärjessä, Mynämäen
laiden pohjukasta jätkevän niittyaukean reu-
nalla. Foto: A.S. 13.9.1918

Kuva 2. Hietamäen kappelikirkon kivi-
jalalan länsisivu, lännestäpäin valaku-
vattuna. Kuvassa näkyvät neljä mies-
tä seisovat yksi kussakin kivistalon
nurkassa. Kuvan keskellä näkyy laudoilla
tuettu kockuoppa. Vasemmalla reunassa on
kivistalon päällä kirkon hirsien jäännöksiä.
Foto: A.S. 13.9.1918.